

ΔΥΤΙΚΗ ΑΝΑΤΟΛΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΙΓΑΙΟ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ

Ήταν απόφαση του Heinrich Schliemann να ανασκάψει στον λόφο του Hisarlik το 1870 σε μια προσπάθεια να αποδείξει ότι ο επικός μύθος του Ομήρου για την πολιορκία της Τροίας, ήταν ένα ιστορικό γεγονός, αντί για απλή μυθολογία, η οποία ξεκίνησε την υποενοότητα της αιγιακής προϊστορίας. Η ανακάλυψη από τον Schliemann, μιας σειράς επάλληλων οχυρωμένων οικισμών της Εποχής του Χαλκού στο χώρο, στα καμένα ερείπια ενός εκ των πρωιμότερων του οποίου ισχυρίστηκε ότι είχε βρει μια σειρά «θησαυρών» πλούσιων σε μεταλλικά τέχνηρα (όπως χάλκινα, αργυρά και χρυσά αντικείμενα) ήταν αδιαμφισβήτητη τεκμηρίωση για εκείνον ότι η θρυλική πρωτεύουσα του Πριάμου είχε πραγματικά υπάρξει. Σε μια εκτεταμένη ακολουθία ανασκαφικών εκστρατειών (1870-73, 1878-79, 1882, 1890) οι οποίες τελικά έπαυσαν μόνο με το θάνατο του Schliemann στην Νάπολη τον Δεκέμβριο του 1890, όχι μόνο αποκάλυψε ένα μεγάλο μέρος των προϊστορικών καταλοίπων στο Hisarlik αλλά και αρκετά τμήματα της υπερκείμενης Ελληνικής και Ρωμαϊκής πόλη, την οποία οι κάτοικοι των ιστορικών χρόνων στην περιοχή, ανέφεραν ως Ίλιον παρά ως Τροία. Μετά από μια μικρή παύση, οι ανασκαφές στο χώρο συνεχίστηκαν για δυο σαιζόν (1892-93) υπό τον αρχιτέκτονα του Schliemann και πρώην βοηθό του, Wilhelm Dörpfeld. Έπειτα ήρθε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και οι ανασκαφές ξανάρχισαν (1932-38) υπό την διεύθυνση του Carl W. Blegen, ενός Αμερικανού που διεύθυνε μια ομάδα από το πανεπιστήμιο του Cincinnati που συμπεριλάμβανε και τον Jack L. Caskey, μελλοντικό ανασκαφές της Λέρνας στη δεκαετία του 1950 και στην Αγία Ειρήνη (Κέας) στην δεκαετία του 1960. Μετά ήρθε άλλος ένας Παγκόσμιος Πόλεμος ακολουθούμενος από το πέρασμα μιάμισης ακόμα γενιάς αρχαιολόγων πριν από τον τελευταίο κύκλο ανασκαφών στο Hisarlik (1990 μέχρι σήμερα) από μια αμερικάνικη-γερμανική ομάδα συνδιευθυνόμενη από τον Manfred Korfmann του Πανεπιστημίου του Tübingen που εργάζεται στα προϊστορικά στρώματα και τον Brian Rose του Πανεπιστημίου του Cincinnati, που επικεντρώνεται στην ιστορική ελληνική και ρωμαϊκή πόλη. Ως αποτέλεσμα του ότι ο χώρος έχει ανασκαφεί από γερμανικές και αμερικάνικες ομάδες, συμβατικά αναφέρεται ως Τροία στην προϊστορική και την ιστορική περίοδο (αν και από το 1998 στην πραγματικότητα γνωρίζουμε με βεβαιότητα μόνο το όνομα της πόλης των ιστορικών χρόνων) είναι ένας από τους πιο διεξοδικά εξερευνημένους και ολοκληρωτικά δημοσιευμένους χώρους του κόσμου, αν και εξαιτίας του μεγέθους και της πολυπλοκότητας του μπορεί να μην υπάρχει πουθενά σχεδόν τόσο καλά κατανοητός όσο μικρότεροι και πιο απλοί οικισμοί, όπως η Μύρτος (Κρήτη).

Πλέον υπάρχει μια τεράστια βιβλιογραφία επάνω στην Τροία, η οποία σήμερα εκτείνεται πίσω πάνω από 120 χρόνια, χάρη στην παραδειγματική σπουδή του Schliemann να δημοσιεύει τα ευρήματά του. Μεγάλο τμήμα των μελετών του, βέβαια, έχουν υποσκελιστεί από τα ευρήματα των πιο πρόσφατων ανασκαφών στον χώρο. Στα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οι δημοσιεύσεις του Dörpfeld θεωρούνταν καθοριστικές, όπως και για τα τελευταία 40 χρόνια από τον συνεχιστή του Blegen και των συνεργατών του. Αλλά ήδη οι νέες ανασκαφές που ανέλαβε ο Korfmann έδειξε ότι η εικόνα της Τροίας που παρουσιάστηκε από τον Blegen και τους παλαιότερους του ήταν προβληματική ως προς μερικές απόψεις. Σε ό,τι ακολουθεί, τα βασικά στοιχεία της στρωματογραφικής ακολουθίας της

Πρώιμης Εποχής Χαλκού της Τροίας -οι πόλεις αριθμήθηκαν από Τροία I (στο κατώτερο στρώμα, στο στέρεο έδαφος) έως Τροία V (ένας οικισμός ο οποίος, όπως ο σύγχρονος πολιτισμός της Φυλακωπής I στις Κυκλάδες, εκτείνεται στη μετάβαση από την Πρώιμη έως τη Μέση Εποχή Χαλκού)- πηγάζουν από τις δημοσιεύσεις του C. Blegen (*Blegen et al.*), των αντίστοιχων αρχαιολογικών στρωμάτων στους δύο πρώτους τόμους της τελικής αναφοράς της ομάδας του (1950, 1951). Στα περιορισμένα δεδομένα της Τροίας κατά την Πρώιμη Εποχή Χαλκού θα προστεθούν εδώ αντίστοιχα ευρήματα της ομάδας του Korfmann, όπως αυτά δημοσιεύθηκαν στο ετήσιο περιοδικό που ιδρύθηκε ειδικά για αυτό τον σκοπό, το *Studia Troica*.

Μια τελευταία σημείωση για τα κατάλοιπα της Πρωτοχαλκής Τροία: παρά την εξαιρετικά εντυπωσιακή τους όψη και τον αδιαμφισβήτητο σημαντικό ρόλο τους στην εξέλιξη της αιγαιακής αρχαιολογίας, αυτά πρέπει να ιδωθούν με πολύ μεγαλύτερη προσοχή από ό,τι παρουσιάζονται στα περισσότερα εγχειρίδια της αιγαιακής προϊστορίας. Η ανακάλυψη εξίσου σημαντικών θέσεων της Πρώιμης Εποχής Χαλκού σε σημεία ακόμα νοτιότερα στη δυτικά ακτή της Ανατολίας (π.χ. το Limantepe), καθώς και στα μεγάλα νησιά του ανατολικού Αιγαίου όχι μακριά από τις παράκτιες περιοχές (π.χ. η Πολιόχνη στη Λήμνο, η Θερμή στη Λέσβο, το Εμποριό στη Χίο), μερικές από τις οποίες έχουν πρόσφατα ξεκινήσει να ερευνώνται σε σημαντική κλίμακα (ειδικά το Limantepe), θα έπρεπε να περιορίσει την αδιαφιλονίκητη υπεροχή της Τροίας στην επιστημονική βιβλιογραφία, υπεροχή που έχει κρατήσει από τις παλαιές και πρώτες ανασκαφές, αλλά που κατά πάσα πιθανότητα η θέση δεν είχε και κατά την 3^η χιλιετία π.Χ. Η Τροία άρχισε να κατοικείται περίπου το 3100/3000 π.Χ., έναν ή δύο αιώνες αφού η Εποχή του Χαλκού θεωρείται ότι ξεκίνησε στην βορειοδυτική Ανατολία. Από τη στιγμή της ίδρυσής της η Πολιόχνη κατοικήθηκε για αιώνες, το Εμποριό για χιλιετίες και το Limantepe είναι πιθανόν να είχε ανάλογη κατοίκηση. Η Τροία υπήρξε με βεβαιότητα ένας σημαντικός χώρος από την αρχή, αλλά δεν ήταν παρά μόνο ένας κρίκος στην αλυσίδα των εντυπωσιακά τειχισμένων παράκτιων οικισμών, που εκτείνονταν προς νότον τουλάχιστον έως τη Σάμο και πιθανόν ακόμη νοτιότερα, ως την Κω.

ΤΡΟΙΑ I (Πρώιμη Εποχή Χαλκού Δυτικής Ανατολίας 1: περ. 3000/2900-2600/2550 π. Χ.)

Επιχώσεις ύψους π. σε 4 μ. Οι ανασκαφές του Blegen είχαν ως αποτέλεσμα την ταυτοποίηση δέκα αρχιτεκτονικών φάσεων (a-j) διαιρουμένων σε πρώιμη (a-c), μέση (d-f) και ύστερη (g-j). Σε αυτές ο Korfmann είχε πλέον προσθέσει τουλάχιστον πέντε ή έξι περισσότερες, οι οποίες προτείνει ότι πρέπει να ονομαστούμ Τελική Τροία I (l-p/q), με τη φάση Ik να αποτελεί την τελευταία φάση της Ύστερης Τροίας I.

ΠΡΩΙΜΗ ΤΡΟΙΑ I

Αρχιτεκτονική:

Τχνη ενός τείχους ενισχυμένου με αντηρίδες περίπου 2.5 μ. πάχους, που βρέθηκαν από τους Schliemann και Dörpfeld, αποδεικνύουν ότι ο χώρος ανήκει στον τύπο του «οχυρού» από την αρχή. Σχετικά μεγάλα πανταχόθεν ελεύθερα σπίτια, ήταν χτισμένα από πλίνθους πάνω σε λίθινα θεμέλια. Από τη φάση Ia υπάρχει μια αψιδωτή οικία (103), και από τη φάση Ib ένα υπερκείμενο ορθογώνιο «μέγαρο» (102) εντυπωσιακού μεγέθους (7.0 x 18.75 μ.). Οι εργασίες καθαρισμού του Korfmann στον πυθμένα της «Μεγάλης Τομής» του Schliemann,

έχουν αποκαλύψει μια εκτεταμένη σειρά παράλληλων κτιρίων τα οποία περιλαμβάνουν τα δυο μέγαρα που δημοσίευσε ο Blegen, και των οποίων ο προσανατολισμός προκύπτει από τη γραμμή της ενίσχυσης του τείχους της οχύρωσης στο νοτιότερο όριο αυτής της τομής.

Μέταλλο:

Από την αρχή παρούσα η μεταλλουργία, υπάρχει με τη μορφή βελονών, περονών και ενός χάλκινου αγκίστρου.

Λίθος:

Μάρμαρο ή ασβεστόλιθος χρησιμοποιούνται για σχηματικά ανθρωπόμορφα ειδώλια, που είναι πολύ διαφορετικά από αυτά των πολιτισμών της Πρώιμης Εποχής Χαλκού στο κεντρικό Αιγαίο: δεν υπάρχουν για παράδειγμα, καθόλου ειδώλια του τύπου των «διπλωμένων χεριών», ούτε μορφές ειδωλίων που αναπαριστούν συγκεκριμένες «ασχολίες» (π.χ. μουσικοί, πολεμιστές). Διαφορετικές ποικιλίες λίθου χρησιμοποιούνται για σφυριά, τσεκούρια και τους πολυάριθμους μυλόλιθους και τριβεία. Οι λεπίδες είναι από πυριτόλιθο.

Οστό:

Χρησιμοποιήθηκε κυρίως για να περόνες και σουβλιά. Οστό χρησιμοποιήθηκε επίσης για διακοσμητικές χρήσεις.

Πηλός:

Αυτό το υλικό χρησιμοποιείται πέρα από αγγεία και για αντικείμενα όπως υφαντικά εξαρτήματα (υφαντικά βάρη και σφονδύλια), και για ένα ανθρώπινο ειδώλιο.

Κεραμική:

Η περισσότερη κεραμική είναι σκούρα μονόχρωμη στιλβωτή. Η σποραδική διακόσμηση κατά κανόνα αποτελείται από ευθύγραμμες εγχαράξεις γεμισμένες με λευκή χρωστική ουσία, αλλά υπάρχει περιστασιακά ανάγλυφη διακόσμηση. Κοινά σχήματα είναι οι κωνικοί ή ελαφρώς εξώστρεφοι σκύφοι με παχύ εσωτερικό χείλος, τα καρινωτά κύπελα, οι οπισθότμητες πρόχοι και οι τριποδικές λεκάνες. Τα κύπελα συχνά έχουν σωληνοειδείς αποφύσεις επάνω ή κάτω από το χείλος. Κάποια από την εγχάρακτη διακόσμηση παίρνει τη μορφή εξαιρετικά στυλιζαρισμένων ανθρώπινων χαρακτηριστικών προσώπου. Η επικράτηση της εγχάρακτης διακόσμησης σε απλά ευθύγραμμα σχέδια στα πεπλατυσμένα εσωτερικά χείλη των κυπέλλων επιτρέπει σύγκριση με παρόμοια διακόσμηση της ύστερης Πρωτοελλαδικής Ι «καρποδόχης» της φάσης Ταλιώτη στην Πελοπόννησο.

Ταφές:

Δεν βρέθηκαν ενήλικες ταφές από το Πανεπιστήμιο του Cincinnati το 1930, ενώ έξι παιδικές ταφές αποκαλύφθηκαν κάτω από το δάπεδο καθώς και αμέσως βορειότερα της οικίας 102. Δύο από αυτούς τους τάφους ήταν απλοί λακοειδείς, ενώ τα τέσσερα νήπια είχαν τοποθετηθεί σε πίθους ή μεγάλους αμφορείς.

ΜΕΣΗ ΤΡΟΙΑ Ι

Αρχιτεκτονική:

Ένας οχυρωματικός τοίχος (IW) στέκεται ακόμα σε ύψος 3 μ. στο νοτιότερο τμήμα της οχύρωσης. Η κύρια πύλη της πλαισιώθηκε στις δυο πλευρές με προβαλλόμενους πύργους. Μία δεύτερη πύλη, παρόμοια σε σχεδιασμό πιθανόν διαπερνούσε το τείχος στην ανατολική πλευρά. Οι οικίες συνέχισαν να είναι μεγάλες και χωρίς παρακείμενα κτίρια αλλά δεν έχουν προκύψει ολοκληρωμένες τους κατόψεις.

Μέταλλο:

Νέα είναι τα τεμάχια μόλυβδου που χρησιμοποιούνται για να επιδιορθώσουν σπασμένα αγγεία και μια πήλινη μήτρα για ένα μεταλλικό εγχειρίδιο ή αιχμή δόρατος, που υποστηρίζει την τοπική παραγωγή μεταλλικών εργαλείων.

Λιθοτεχνία:

Τμήματα από δυο λίθινα αγγεία έχουν βρεθεί. Πιο εντυπωσιακό είναι το τμήμα μεγάλης λίθινης στήλης που φέρει ρηχή ανάγλυφη διακόσμηση ανθρώπινης κεφαλής και του πάνω σώματος του κορμού, το πρωιμότερο γλυπτό σε αυτή την κλίμακα στην Ανατολία ή στο Αιγαίο.

Κεραμική:

Οι αλλαγές είναι ελάχιστες. Γραπτή διακόσμηση «ανοικτή επί σκοτεινού τύπου» εμφανίζεται ως μια εναλλακτική στις γεμισμένες με λευκή χρωστική ουσία εγχαράξεις, αλλά είναι σπάνια. Οι πρώτες εισαγωγές αιγαιακής κεραμικής εμφανίζονται, συμπεριλαμβανομένων και οστράκων της Πρωτοελλαδικής / Πρωτοκυκλαδικής II Urfinis, η οποία δείχνει ότι η μέση Τροία Ι φάση συμπίπτει χρονολογικά με τη φάση Κοράκου του ελλαδικού χώρου και τον πολιτισμό Κέρου-Σύρου στα νησιά του κεντρικού Αιγαίου.

ΥΣΤΕΡΗ ΤΡΟΙΑ Ι

Αρχιτεκτονική:

Οι οχυρώσεις έχουν επεκταθεί κατά τόπους έως 5 μ. εξωτερικά. Τα τμήματα του τείχους που είναι καινούρια σε αυτή τη φάση αποτελούνται από μια χωμάτινη έπαλξη έντονα ενισχυμένη από αντηρίδες και επενδυμένη στην όψη τους με μια μονή στρώση λίθων σε αντίθεση με τη συμπαγή λιθοδομή του πρωιμότερου IW τείχους. Οι τύποι των οικιών συνεχίζουν αμετάλλακτοι. Υπάρχουν στοιχεία για καταστροφή της Τροίας Ij από φωτιά.

Λιθοτεχνία:

Οψιανός της Μήλου εμφανίζεται για πρώτη φορά αλλά μόνο σε μικρές ποσότητες.

Κεραμική:

Μικρές αλλαγές διακρίνουν την κεραμική από αυτή της Μέσης I, αλλά το μαύρο επιφανειακό χρώμα γίνεται πιο συχνό και πιο σύνηθες (δηλαδή υπάρχουν λιγότερες διάστικτες επιφάνειες στα αγγεία, που υπονοούν προηγμένο έλεγχο κατά τη διαδικασία της όπτησης). Αιγιακές εισαγωγές συνεχίζουν και τώρα περιλαμβάνουν ορισμένα όστρακα «σαλτσιέρας».

ΤΕΛΙΚΗ ΤΡΟΙΑ Ι

Αρχιτεκτονική:

Ταυτοποιημένες πρόσφατα από τον Korfmann στα επίπεδα κάτω από τα μεγάλα μέγαρα ΙΑ και ΙΒ στον πυρήνα της τρωικής Πρωτοχαλκής ακρόπολης, αυτές οι πέντε ή έξι κτιριακές φάσεις πρέπει από εδώ και στο εξής να ορισθούν με κάθε λεπτομέρεια κεραμικά. Στην τελευταία φάση (Ιρ ή Ιq) εμφανίζονται τα πρώτα αμαυρά τροχήλατα πινάκια και οι αβαθείς σκύφοι, που προηγουμένως θεωρούνταν τυπικά του πρώιμου σταδίου της Τροίας ΙΙ.

Σχετική χρονολόγηση της Τροίας Ι στο σύνολό της:

Η πρώιμη Τροία Ι είναι σύγχρονη με την υστερότερη φάση της Εύτρησης, της Πρωτοελλαδικής Ι περιόδου, και της προχωρημένης φάσης Γρόττας-Πύλου, που αντιπροσωπεύεται από τη λεγόμενη ομάδα Κάμπου της Πρωτοκυκλαδικής Ι. Η μέση και ύστερη Τροία Ι είναι σύγχρονες με τις πρώιμες φάσεις του Κοράκου (Πρωτοελλαδική ΙΑ) και Κέρου-Σύρου (Πρωτοκυκλαδική ΙΑ), με βάση την εισαγμένη Urfinis κεραμική και τα όστρακα από κύμβες / σαλτσιέρες σε αυτά τα επίπεδα της Τροίας.

ΤΡΟΙΑ ΙΙ (Πρώιμη Εποχή Χαλκού 2 Δυτικής Ανατολίας: περ. 2600/2550-2250 π. Χ.)

Επιχώσεις ύψους συνήθως 2 μ., λεπτότερες από εκείνες της Τροίας Ι, πιθανόν επειδή τα ερείπια των διαφόρων φάσεων συχνά καθαρίζονταν ολοσχερώς όταν εδημιουργείτο ένας νέος αρχιτεκτονικός ορίζων, αλλά ίσως επίσης επειδή η Τροία ΙΙ έχει πιο μικρή ζωή από την Τροία Ι. Οκτώ αρχιτεκτονικές φάσεις (a-g). Δεν υπάρχει πολιτιστική διακοπή από την Τροία Ι στη ΙΙ, αλλά ούτε κατά τη διάρκεια της Τροίας ΙΙ.

Αρχιτεκτονική:

Οι οχυρώσεις επεκτείνονται ευρέως στη φάση Ια, κατά τύπους με προτεταμένους ορθογώνιους πύργους. Τα τείχη διαπερνούν δύο μεγάλες πύλες (FL, FN), που κάθε μία περιβάλλεται από ισχυρούς πύργους. Στο τέλος της φάσης Ια η ακρόπολη καταστράφηκε από πυρκαγιά. Στη φάση Ιβ τα τείχη ξαναχτίστηκαν με το ίδιο περίπου σχέδιο. Στη φάση Ιc, οι οχυρώσεις επεκτείνονται εκ νέου προς τα έξω. Σε αυτή την περίοδο, δυο μνημειακές πύλες (FM, FO) με έναν πιο ευρύ δίπυλο σχεδιασμό δημιουργούνται και στην FM στα νοτιοδυτικά φτάνει κανείς από μια εντυπωσιακή λιθόστρωτη ράμπα. Αυτές οι οχυρώσεις της Ιc φάσης παραμένουν σε χρήση με λίγες μετατροπές, εκτός από τις πύλες μέχρι το τέλος της Τροίας ΙΙ. Όσον αφορά τις οικίες, υπάρχουν μόνο ίχνη τους από τη φάση Ια, αλλά είναι μεγάλες. Στη φάση Ιβ υπάρχουν ενδείξεις για ένα μεγαρόσχημο κτίριο κάτω από το Μέγαρο ΙΑ. Στη φάση Ιc, στην ακρόπολη επικρατεί μια σειρά παράλληλων μεγάρων κατασκευασμένων μέσα σε έναν εσωτερικό τειχισμένο περίβολο. Το μεγαλύτερο από αυτά είναι το Μέγαρο ΙΑ, το οποίο προσεγγίζει κανείς μέσα από ένα πρόπυλο (Ιc), που οδηγεί μέσα από το τείχος του εσώτερου περιβόλου, ο οποίος διαθέτει εσωτερικά κιονωτή στοά. Τουλάχιστον άλλα τέσσερα μέγαρα (ΙΒ, ΙΕ, ΙΗ, ΙΡ) παρατάσσονται κατά μήκος των δύο πλευρών του ΙΑ. Ένα πέμπτο μέγαρο (ΙF) βρίσκεται έξω από τον εσωτερικό περίβολο στα νότια, και μια κατασκευή πολλών δωματίων (ΙD) στα νοτιοδυτικά. Διακριτές στην αρχιτεκτονική της Τροίας ΙΙ είναι οι διαμορφωμένες λίθινες βάσεις που βρίσκονται στο πεπλατυσμένο τελείωμα των

πλάγιων πλευρικών τοίχων των μεγαλύτερων κτιρίων [τα ονομαζόμενα {anta}e: αυτός ο όρος συνήθως περιγράφει το πέρασ του μακρού τοίχου ενός μεγάρου, ειδικά μπροστά στο πρόπυλο του κτιρίου]. Τόσο στις πύλες όσο και στα μέγαρα, αυτές οι βάσεις από λαξευμένο λίθο στήριζαν ξύλινες παραστάδες γύρω από τους πλίνθους του ορίου του τοίχου, προκαλώντας τη διαπλάτυνση του τοίχου που αποδίδεται με τον όρο antae. Οι τοίχοι του μεγάρου ΠΑ ήταν φτιαγμένοι από πλίνθους τοποθετημένες μέσα σε ένα ξύλινο κατά το ήμισυ πλαίσιο (δοκοί οριζόντιες, εγκάρσιες και πιθανώς κατακόρυφες) επάνω από ένα συμπαγές λίθινο θεμέλιο πάχους 1.5 μ. Το κύριο δωμάτιο από αυτό το τεράστιο μέγαρο (45 μ. μήκος και 13 μ. πλάτος), είχε μια μεγάλη (διάμ. 4μ.) κυκλική εστία στον άξονά του, ωστόσο δεν βρέθηκαν στοιχεία θρόνου, ο οποίος στα πιο ύστερα μυκηναϊκά ανάκτορα που είχαν αντίστοιχη κάτοψη ήταν τοποθετημένος στο μέσον του δεξιού για τον εισερχόμενο τοίχου. Στην Τροία ΙΙd, η περίστυλη αυλή γύρω από τα μέγαρα είχε διευρυνθεί προς τα έξω περίπου 3 μ., αλλά το αρχιτεκτονικό σχέδιο της οχυρής ακρόπολης παρέμενε γενικά το ίδιο μέχρι το τέλος της Τροίας ΙΙ, εκτός από τον αριθμό των μνημειακών μεγάρων που μειωνόταν χάρη σε προφανώς οικιστικές εγκαταστάσεις, που σχημάτιζαν οικοδομικά τετράγωνα ή νησίδες. Η περίοδος ΙΙb χαρακτηρίζεται από εκτεταμένους αποθέτες (βόθρους), ίσως σχεδιασμένους αρχικά ως σταμινοστάτες για μεγάλους πίθους. Η Τροία ΙΙg, κατά την οποία μόνο ένα μνημειακό μέγαρο επιζεί (ΠΑ από την Τροία ΙΙc) υπέστη πλήρη καταστροφή από εκτεταμένη πυρκαγιά.

Μεταλλοτεχνία:

Μεγάλες ποσότητες χρυσού και αργύρου, καθώς και εργαλεία και αγγεία χαλκού και μπρούντζου, βρέθηκαν από τον Schliemann και τον Blegen στην κατεστραμμένο από φωτιά οριζόντια της Τροίας ΙΙg. Η ευημερία της Τροίας ΙΙ που υποδεικνύεται από την αρχιτεκτονική, επιβεβαιώνεται από τα ευρήματα, τα οποία πέρα από καθαρό πλούτο πιστοποιούν επίσης το μεγάλο εύρος των επαφών της Τροίας ΙΙ με άλλες περιοχές μέσα στο Αιγαίο αλλά και πέρα από αυτό. Τα χρυσά κοσμήματα είναι εξαιρετικά εντυπωσιακά και μπορούν να συγκριθούν με εκείνα του στρώματος καταστροφής της Πολιόχνης Λήμνου (κίτρινη φάση) και με αντικείμενα από τάφους στον Μόγλο της Κρήτης και στο Alaca Hüyük (ηπειρωτική Τουρκία). Καλά αιγαιακά παράλληλα υπάρχουν επίσης για αντικείμενα όπως αργυρές τριχολαβίδες (στη Μάνικα της Εύβοιας), και για την ιδέα μιας πολλαπλής σαλτσιέρας (στις Κυκλάδες), αν και τα κυκλαδικά παράλληλα της δεύτερης είναι μόνο κεραμικά και ωχριούν σε σχέση με το διάσημο δίωτο παράδειγμα από χρυσό της Τροίας, που είναι υβρίδιο σαλτσιέρας και δίωτου κυπέλου της ομάδας Καστριού. Τουλάχιστον τα μισά των χάλκινων τέχνηρων της Τροίας ΙΙ είναι ήδη υψηλής περιεκτικότητας σε κασσίτερο. Το μοναδικό άλλο μέρος του Αιγαίου που έχει παραγάγει αντίστοιχης περιεκτικότητας σε κασσίτερο χάλκινα, σε τόσο πρόωμη περίοδο, είναι το Καστρί της Σύρου, το οποίο και στη μεταλλοτεχνία του και στην κεραμική του αντανακλά καθαρά τρωαδική επιρροή και μπορεί πράγματι να είχε ιδρυθεί από πρόσφυγες που επιβίωσαν από την τελική καταστροφή της Τροίας ΙΙ.

Λιθοτεχνία:

Πέρα από ειδώλια τύπων που βρέθηκαν ήδη στην Τροία Ι, ένας αριθμός λίθινων αποκαλύπτουν αιγαιακές επαφές: ένα καλυκόσχημο (μινωικό) αγγείο από στεατίτη, ένα πτηνόσχημο μικρό γουδί από μάρμαρο (ελλαδικό ή κυκλαδικό) και οψιανός Μήλου, τέσσερα υπέροχα λίθινα τσεκούρια (2 από νεφρίτη(;), 1 από

jadeite(;) και 1 από λαζουρίτη), μιμούνται χάλκινα όπλα, έχουν τα πιο κοντινά παράλληλα σε περίπου σύγχρονα ευρήματα από τον κεντρικό και τον βορειότερο Καύκασο, καθώς και σε ευρήματα περί τους επτά αιώνες υστερότερα από θησαυρό που βρέθηκε κοντά στο Borodino της Βεσσαραβίας. Δύο από τους τέσσερις έξοχα σκαλισμένους και λειασμένους πελέκεις της Τροίας II διατηρούν ίχνη επιχρύσωσης.

Πήλινα:

Τα σφονδύλια είναι συχνά ευρήματα. Σε μια οικία της Ig φάσης βρέθηκαν στοιχεία για αργαλειό με τη μορφή τριών ή τεσσάρων παράλληλων σειρών υφαντικών βαριδιών, αν και αυτό δύσκολα αποδεικνύει την ύπαρξη μιας οργανωμένης «βιομηχανίας» υφαντών στην Τροία. Τα σφονδύλια πλέον συχνά διακοσμούνται με εγχάρακτα σχέδια. Μόνο ένα τεμάχιο πήλινου ειδωλίου βρέθηκε.

Οστά:

Εκτός από περόνες, βελόνες και καρφιά, ένας οστέινος κύλινδρος διακοσμημένο με εγχάρακτα σχέδια είναι σχεδόν βέβαιο ότι πρόκειται για εισαγωγή από τις Κυκλάδες (όπου χρησιμοποιούνταν ως χρωματοθήκες), ενώ δύο οστέινες πλάκες με διακόσμηση πλαστικών αποφύσεων έχουν κοντινά παράλληλα στη Σικελία, στη Μάλτα και στη Λέρνα IV (Πρωτοελλαδική III της Πελοποννήσου).

Κεραμική:

Στην πρώιμη Τροία II, η κεραμική συνεχίζει την παράδοση της Τροίας I. Καθώς η Τροία II προοδεύει, η περισσότερη κεραμική είναι ερυθρού χρώματος αντί για μαύρη, αν και η μελανοστιλβωτή κεραμική είναι ακόμα συνήθης. Στην Τροία IIb τα πρώτα στοιχεία για τη χρήση του ταχύστροφου κεραμικού τροχού εμφανίζονται με τη μορφή κυπέλλων με εξώστρεφα τοιχώματα. Η εισαγωγή του τροχού οδηγεί στη επικράτηση νέων σχημάτων, ρηχών πινακίων και δίσκων ερυθροστιλβωτού ρυθμού. Τέτοιοι τροχήλατοι τύποι αυξάνονται σε ποσότητα στην Τροία IIc. Στη φάση IId, το δέπας αμφικύπελλον μια εξαιρετικά διακριτή εκδοχή δίωτου κυπέλλου tankard εμφανίζεται σε ερυθρεπίχριστη κεραμική. Μόνωτα και δίωτα κύπελλα tankard, που πρωτοεμφανίζονται στην Τροία IIa, είχαν γίνει εξαιρετικά δημοφιλή έως τα μέσα της Τροίας II. Τα πρώτα ανθρωπόμορφα αγγεία και πόματα εμφανίζονται μεταξύ μέσης και ύστερης Τροίας II. Τα ανθρωπόμορφα χαρακτηριστικά αυτών των αγγείων γενικά είναι αποδεκτό να είναι άμεσα καταγόμενα από τα εγχάρακτα χαρακτηριστικά προσώπου στο εσωτερικό χείλος των κυπέλλων της Τροίας I.

Ταφές:

Μόνο τρεις βρέθηκαν από τις ανασκαφές του Cincinnati της δεκαετίας του 1930.

α) Μία ενήλικη γυναίκα (30 ετών), σε συνεσταλμένη στάση μέσα σε ρηχό λάκκο στο οχυρωματικό τείχος της Τροίας IIa. Δε βρέθηκαν καθόλου κτερίσματα. Τον λάκκο όριζαν μερικές λίθινες πλάκες. Χρονολογείται στην Τροία IIb-c.

β) Ένα παιδί (8 ετών) σε συνεσταλμένη στάση μέσα σε ρηχό λάκκο, κάτω από το πάτωμα οικίας. Δεν βρέθηκαν κτερίσματα. Χρονολογείται στην Τροία IIf.

γ) Παιδί (12-13 ετών) λυγισμένο μέσα σε ρηχό λάκκο κάτω από το πάτωμα οικίας. Μικρό μολύβδινο σύρμα βρέθηκε με το σώμα. Χρονολογείται στην Τροία Πg. Φαίνεται πως οι εντός των τειχών γίνονταν παιδικές ταφές, αλλά ότι οι ταφές των ενηλίκων πρέπει να γίνονταν έξω από τον οικισμό.

Χρονολόγηση:

Η Τροία II είναι πιθανώς σύγχρονη με τις μεσαίες και ύστερες βαθμίδες των πολιτισμών Κοράκου και Κέρου-Σύρου, της Πρωτοελλαδικής ΠΑ και Πρωτοκυκλαδικής ΠΑ, αντίστοιχα.

ΤΡΟΙΑ III (Πρώιμη Εποχή Χαλκού 3 Δυτικής Ανατολίας: περ. 2250-2100/2050 π. Χ.)

Επιχώσεις ύψους 2.00-2.65 μ. Τρεις ή τέσσερις αρχιτεκτονικές φάσεις. Η πόλη κατεδαφίστηκε στο τέλος της Τροίας III, αν και δεν ξέρουμε τον ακριβή λόγο.

Αρχιτεκτονική:

Τα πανταχόθεν ελεύθερα κτίρια είναι σπάνια, ή δεν εμφανίζονται καθόλου. Τα περισσότερα «σπίτια» πρώτα εμφανίζονται να είναι διαμερίσματα 1-3 δωματίων σε μεγαλύτερα συγκροτήματα, τα διαμερίσματα είναι σε μεσοτοιχίες, αλλά δεν είναι ξεκάθαρο πώς μία τέτοια μεγαλύτερη μονάδα διαφέρει από το σύστημα νησίδων της ύστερης Τροίας II. Χαρακτηριστικό της Τροίας III είναι η τάση να κτίζονται κτίρια εξ' ολοκλήρου από πέτρα, παρά από πλίνθους πάνω σε λίθινο θεμέλιο. Κανένα τμήμα τείχους δεν είχαν βρεθεί από τους Schliemann και Dörpfeld ή τον Blegen, αλλά ο Korfmann βρήκε δύο τμήματα από οχυρωματικό τείχος που μπορεί να αποδοθεί σε αυτή την περίοδο, στα μέσα περίπου των πυλών FM και FO της ύστερης Τροίας IIa και λίγο προς τα νότια. Αυτή η ανακάλυψη εξηγεί την πλήρως οριζόντια επίχωση της Τροίας III, που παρατήρησε ο Blegen, μέσα από την πιθανή γραμμή αυτών των οχυρώσεων.

Μεταλλοτεχνία:

Δεν έχει πολλά ευρήματα. Από 22 χάλκινες περόνες, μια είναι κυκλαδικού τύπου, αλλά οι υπόλοιπες έχουν παράλληλα στην Τροία I-II.

Λιθοτεχνία:

Τα μαρμάρια και ασβεστολιθικά ειδώλια είναι τύποι που έχουν βρεθεί στην Τροία I-II και η ποσότητα οψιανού είναι πολύ μικρή.

Πήλινα ευρήματα:

Το σφονδύλι συνεχίζει να είναι κοινό, με τύπους που συνεχίζουν από την Τροία II. Ζωόμορφα ειδώλια (τετράποδα, άλλα είναι σκύλοι, πρόβατα ή βοοειδή;) εμφανίζονται για πρώτη φορά αλλά είναι υποτυπωδών πλασμένα.

Κεραμική:

Αυτή δεν διακρίνεται από εκείνη της Τροίας II. Τα σχήματα περιλαμβάνουν εξώστρεφον τοιχωμάτων κύπελλα, κύπελλα tankard, δέπατα αμφικύπελλα, πρόχους με προχολή και πτηνόσχημες, και προσωπόμορφα αγγεία και πώματα. Τα εισαγόμενα Πρωτοελλαδικά ή/και Πρωτοκυκλαδικά αγγεία είναι κατά κανόνα μεγάλα και πιθανόν έφτασαν στην Τροία III κυρίως για τα περιεχόμενά τους. Ένα νέο είδος είναι οι πτηνόσχημες πρόχοι. Ο Korfmann υπολογίζει στο 50% τη

συνολική ποσότητα των τύπων της κεραμικής της φάσης Τροία I που ακόμη χρησιμοποιείται μέχρι την Τροία III. Αυτό το γεγονός υπονοεί ότι τα ανοιχτόχρωμα και τα τροχήλατα αγγεία που γίνονται όλο και πιο δημοφιλή κατά τη διάρκεια της Τροίας II και III, μάλλον ήταν κεραμικά σκεύη υψηλού κύρους και δεν πρέπει να ιδωθούν ως τυπικά κεραμικά προϊόντα της Πρωτοχαλκής 2 και πρώιμης Πρωτοχαλκής 3 στην Τροία.

Ταφές:

Δεν έχουν βρεθεί από την αποστολή του Πανεπιστημίου του Cincinnati.

Οστά:

Υπάρχει μεγάλη αύξηση στα οστά ελαφιών, που κάνει το ελάφι το πιο συχνό ζώο στο δείγμα. Το κυνήγι φαίνεται ότι αυξάνεται, αλλά λόγος είναι άγνωστος.

Χρονολόγηση:

Η Τροία III είναι πιθανόν σύγχρονη με το Λευκαντί I ή με την ομάδα Καστριού, την Πρωτοκυκλαδική IIB στις Κυκλάδες και την Πρωτοελλαδική IIB στην ηπειρωτική Ελλάδα. Στη βόρεια Πελοπόννησο της ίδιας εποχής πρέπει να ανήκει η τελευταία βαθμίδα του ΠΕ ΠΑ Κοράκου, το Κτίριο BG και η Οικία των Κεράμων στην Λέρνα III, για παράδειγμα.

Σύνοψη Τροίας I-III

Σαν αποτέλεσμα των 6 πρώτων χρόνων της ανασκαφής στην Τροία ο Korfmann κατέληξε ότι η βαθμίδα που περιλαμβάνει τρεις πρώτες «πόλεις» του εποχές του Blegen παρουσιάζει τόσες πολλές συνέχειες στην οχυρωματική και οικιστική αρχιτεκτονική, στην κεραμική, στην ειδωλοπλαστική, τα σφονδύλια κλπ, ώστε αυτή πρέπει να εκληφθεί ως μία ενότητα. Λόγω των εξαιρετικά ισχυρών της σχέσεων με τον υλικό βίο ενός μεγάλου αριθμού οχυρωμένων παραλιακών θέσεων στην ενδοχώρα της δυτικής Ανατολίας και αρκετών θέσεων στα μεγάλα νησιά του βορειοανατολικού Αιγαίου (Χίος, Λήμνος, Λέσβος), ο Korfmann προτείνει ότι αυτή η πολιτιστική βαθμίδα πρέπει να ονομαστεί «Παράκτιος Τρωικός Πολιτισμός». Πέραν της εκτεταμένης αιγαιακής της διασποράς, αυτή η πολιτιστική βαθμίδα εκτείνεται βόρεια πέρα από τα Δαρδανέλια και τον Ελλήσποντο προς τη θάλασσα του Μαρμαρά.

ΤΡΟΙΑ IV (Πρώιμη Εποχή Χαλκού 3 Δυτικής Ανατολίας: περ. 2100/2050-2000/1950 π.Χ.)

Επιχώσεις πάχους 1,70-2,00μ. Έχει πέντε αρχιτεκτονικές φάσεις. Η πόλη ξανασχεδιάζεται πλήρως στην αρχή της Τροίας V, αλλά όπως και για την Τροία III, δεν είναι γνωστή η αιτία κατεδάφισης της Τροίας IV.

Αρχιτεκτονική:

Έχνη οχυρωματικού τείχους φέρεται να έχουν βρεθεί νότια και ανατολικά, αλλά δεν ήταν σημαντικά. Οι οικίες είναι κτισμένες σε διαφορετικό προσανατολισμό από τις οικίες της Τροίας III και είναι ακόμη μία φορά κτισμένες από πλίνθους πάνω σε πέτρινα θεμέλια. Ένα πιθανόν νέο είδος οικίας αποτελείται από μία σειρά τεσσάρων δίχωρων οικιστικών ενοτήτων με όψη στον ίδιο δρόμο, που σχηματίζει ένα νέο τύπο οικιστικού τετραγώνου ή νησίδας. Οι θολωτοί ιπνοί (φούρνοι) εισάγονται στην αρχή της περιόδου.

Μεταλλοτεχνία:

Έχει βρεθεί πολύ μικρή ποσότητα ευρημάτων, επτά από τα έντεκα κομμάτια της ανασκαφικής έρευνας του Πανεπιστημίου του Cincinnati είναι περόνες. Κανένας τύπος δεν είναι νέος.

Λιθοτεχνία:

Τα ειδώλια είναι όμοιων τύπων, όπως και η λιθοτεχνία πυριτόλιθου και οψιανού.

Πήλινα:

Ένα μεγαλύτερο ποσοστό των κοινών σφονδυλίων είναι διακοσμημένο (π. 65%), αλλά γενικά αυτά είναι όμοια με εκείνα της Τροίας III.

Κεραμική:

Γίνεται κοινή η κεραμική με πρόσμιξη από άχυρο, τεχνική που πρώτα εφαρμόστηκε στα μεγάλα αγγεία της Τροίας III. Από αυτή την περίοδο τα περισσότερα αγγεία είναι κατασκευασμένα στον τροχό αν και ορισμένα συνεχίζουν να είναι κατασκευασμένα στο χέρι. Ένα νέο σχήμα είναι η πρόχους με πτερυγίοσχημες λαβές και σπειροειδή πλαστική διακόσμηση. Σκύφοι με ερυθρό σταυρό στον πυθμένα είναι επίσης νέοι τύποι, αλλά η υπόλοιπη κεραμική είναι όμοια με τις παλαιότερες εποχές.

Ταφές:

Δεν έχει βρεθεί καμία από την ανασκαφική έρευνα του 1930.

Οστά:

Τα ελάφια είναι ακόμα τα πιο δημοφιλή, ακολουθούνται από τους χοίρους, τα αιγοειδή, τις αγελάδες και τα κουνέλια.

Χρονολόγηση:

Μία πρόχους με πτερυγίοσχημη λαβή, χαρακτηριστικός τύπος της Τροίας IV, έχει βρεθεί και στη Λέρνα IV από τον Caskey, και ένα θραύσμα ΠΕ III γραπτής κεραμικής που έχει βρεθεί στην Τροία, αποδίδεται στην Τροία IV. Κατά αυτόν τον τρόπο η Τροία IV είναι τουλάχιστον εν μέρει, και ίσως σε μεγαλύτερο βαθμό, σύγχρονη με την ΠΕ III περίοδο της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Γενικά σχόλια στην αρχιτεκτονική της Τροίας και των σχετιζόμενων θέσεων στο Βορειοανατολικό Αιγαίο

Και στην Τροία και σε άλλες περιοχές, οι θέσεις της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού (Θερμή, Demirci Hüyük, Τροία I-IIc) χαρακτηρίζονται από μεγάλα μέγαρα τα περισσότερα από τα οποία έχουν το ίδιο μέγεθος, το καθένα από τα οποία αποτελείται από δύο με τρία δωμάτια. Όταν ήταν πανταχόθεν ελεύθερα στον χώρο, αυτά τα μέγαρα πιθανόν είχαν δίριχτη στέγη, αλλά όταν χτίζονται το ένα δίπλα στο άλλο, όπως στη Θερμή και στο Demirci Hüyük, πρέπει να είχαν επίπεδες στέγες. Στην υστερότερη ΠΕΧ (κίτρινη Πολιόχνη, Τροία IIg-IV, και ίσως το Limantere της υστερότερης ΠΕΧ 2), μία τέτοια αρχιτεκτονική οδηγεί σε μικρότερα σύνολα, που περιλαμβάνουν μαγαρόσχημα κτίρια πολύ μικρότερου μεγέθους. Τα κτίρια αυτά πρέπει να είχαν επίσης επίπεδες στέγες.